

UNIVERSITARIII IEȘENI ȘI MEDIILE ACADEMICE EUROPENE ÎN ANII '20

Anca Elena Rusu

Universitaires des Iassy et européens dans les années '20 **Résumé**

Cet article présente, en particulier l'analyse des relations culturelles de Université „A.I. Cuza” Iassy, en termes d'enseignants, avec un accent particulier sur les activités de spécialisation et d'enseignement des enseignants. Dans ce contexte, l'étude se concentre sur les aspects de la relation culturelle, sur une vue comparative et un l'intégration de l'enseignement roumain en Europe.

Mots clé: *Université de Iassy, relations culturelles, l'integration en Europe, spécialisation*

Cuvinte cheie: *Universitatea din Iași, relatii culturale, integrare în Europa, specializare*

Istoria universităților s-a impus ca domeniu autonom de cercetare cu mare dificultate în spațiul istoriografiei românești, ea a fost mai mult o formă de recunoaștere simbolică, o marcă a jubileului diverselor instituții de profil. O analiză în acest registru, al istoriei culturale, este mai curând un proiect de viitor, în condițiile vastității materialului aflat în arhive, în mare parte necercetat, fapt demonstrat de realitatea vremii¹.

În această ordine de idei, constatăm că evoluția învățământului reprezintă o zonă esențială pentru înțelegerea spiritului în care s-a înfăptuit și consolidat Marea Unire, pentru descifrarea multiplelor semnificații ale perioadei interbelice, pentru a stabili coordonatele României întregite în istoria modernă și contemporană. Cert este că, România modernă a fost rezultatul acțiunii elitei politice românești, o elită formată în proporție de 80% în Occident, elită care a manifestat dorința și a demonstrat capacitatea de a prelua, dar mai ales de a aplica în spațiul românesc modelul societății occidentale. Pentru desăvârșirea acestui obiectiv, liderii politici și-au propus crearea unui cadru instituțional asemănător cu cel din statele dezvoltate, învățământul superior având prioritatea strategică.

În ansamblu, elita românească și-a propus, și a reușit până la un punct să copieze modelul occidental, în general, și modelul francez în particular, Franța fiind

¹Exemplul cel mai elocvent fiind dat de cazul profesorului Albert Bessemans, de la Universitatea Gent din Belgia, a cărui diplomă ce statua titlul „doctor honoris causa”, a fost descoperită recent, datează de la 9 octombrie 1939, nu a mai fost revendicată de titular și este și acum păstrată în Muzeul Universității Iașene.

pentru câteva generații, marea iubire a românilor. Sentimental, Franța dispunea de poziții mai bune în România, dar geopolitica și economia îi favoriza pe germani. În plus, germanii erau beneficiarii celui de al doilea model invocat de români după cel francez, mai ales pentru românii ce aparținuseră Imperiului dualist și, din acest punct de vedere, se distingeau de elita românească din vechiul Regat. Și astfel, duelul franco-german s-a purtat și pe teren românesc, cele două modele – francez (în subsidiar, belgian) și german (cu varianta sa austriacă), au ocupat aproape în întregime, timp de un secol, imaginarul politic și cultural al românilor.

Au fost cu precădere analizate relațiile culturale ale Universității ieșene, din prisma profesorilor, accentul căzând pe specializare, pe activitatea didactică și științifică, dar și recunoașterea internațională a meritelor universitarilor ieșeni. În acest context, studiul este centrat pe aspectele culturale ale relației forului ieșean cu centrele academice europene, analizate în contextul preluării modelelor de organizare instituțională, a metodelor de cercetare științifică, a rigorii, ordinii și stabilității acestor societăți, elemente ce se încercau a fi aplicate și pliate realității societății românești, o privire comparativă oferă cititorului dovada integrării învățământului românesc în cel european.

Sursele la care am apelat în abordarea acestui subiect sunt în primul rând surse de arhivă, cărora li se adaugă presa timpului, memorialistică, *Anuarele* instituției pe mai mulți ani, alături de varii publicații în domeniu, cu ajutorul cărora am încercat să surprind diverse ipostaze, activități și manifestări ale universitarilor. Toate aceste surse confirmă un fapt constatat deja: perioada interbelică rămâne una de vârf în evoluția cercetărilor reciproce, respectiv în afirmarea pe plan internațional a universitarilor din spațiul românesc.

În același timp, sub impactul acestor relații și schimburi academice, evident este faptul că, învățământul universitar românesc a cunoscut o extensiune rapidă, atât sub raport instituțional, cât și numeric, realitate semnalată cu consecvență, în perioada interbelică, în **Situațiile și Dărilor de seamă**, prezentate de către rector, la fiecare început de an universitar. De asemenea, **Recensământul** lui Leonida Colescu, **Codul învățământului** publicat de Paul Negulescu și Ion Dumitrescu, dar și **Antologia legilor învățământului din România**, toate aceste publicații susțin obiectivitatea lucrării, în timp ce utilizarea *corespondenței* și a *memorialistici* unor nume de rezonanță din viața culturală românească conferă lucrării elemente de personalitate.

Informații privitoare la populația universitară, la proveniența sau situația materială a cadrelor didactice, condițiile manifestării acestora, la motivele peregrinărilor academice, specializării și inovații impuse în sistemul de învățământ românesc, după model occidental, bineînțeles, pot fi întâlnite și în lucrările lui Lucian Năstasă, al cărui nume am ținut să-l menționez datorită faptului că, sub raportul documentației și-al unității materialului, lucrările sale reprezintă o analiză incitantă metodologic.

Din punct de vedere metodologic, în domeniul de cercetare, ne-am axat pe

îmbinarea criteriului cronologic cu cel tematic. De altfel, tratarea comparativă, constituie o metodă relevantă și necesară pentru o abordarea cât mai complexă a problematicii, conferind lucrării elemente de originalitate. În același timp, urmând principiul acribiei, și utilizând analiza monografică și metoda statistică la nivelul relațiilor academice, cu precădere în raport cu încercarea României de a se încadra în rândul centrelor academice europene, și de a concura în această zonă, am considerat că aceste metode constituie elemente importante pentru temă².

Redactarea lucrării ne oferă posibilitatea de a aborda problema interferențelor academice și a importanței acestora din prisma centrelor și domeniilor de studii, dar și a mediului intelectual în care evoluează universitarii ieșeni, atât în timpul, cât și după terminarea studiilor. Se poate remarca din statisticile vremii că intelectualitatea română este formată, în mare parte, în Europa Centrală și de Vest, și că viața intelectuală ieșeană se află categoric sub semnul acestui spațiu cultural.

Cultura devine astfel, o modalitate de relaționare cu numeroase state europene, un dialog politic cu societatea, dar mai ales o cale de acces spre o poziție importantă în societate. De aceea, și caracterul atât de eclectic și ambițios al relației cu viața culturală în această perioadă, mai exact al relației profesionale cu diferite domenii sau spații ale culturii. În acest context, procesul de formare al intelectualilor ieșeni implică schimbarea modelului social și politic și îmbrățișarea unui nou model de tip european³.

Cert este că nivelul superior al elitei intelectuale este reprezentat de corpul profesorilor universitari⁴. Universitarii ieșeni au conștientizat capacitatea de a se crea pe sine ca tip socio-profesional, dar și importanța organizării activităților științifice proprii, în relația profesională cu societatea. Distingem astfel o largă paletă de activități științifice și ocupații intelectuale, cu o evoluție spectaculoasă, în perioada interbelică, în rândul universitarilor instituției din capitala Moldovei.

De remarcat este, însă, faptul că dezvoltarea elitei în spațiul românesc a impus la nivelul societății o anumită autoritate simbolică. Această categorie socială, creată în cea mai mare parte în universitățile din afară, era formată din acei tineri care și-au pus amprenta asupra societății și culturii românești, dominând prin simboluri și prestigiu. În această categorie se încadrează, incontestabil, și profesorii universitari, parte din elita națiunii, care și-au adus aportul în formarea unei noi elite, câștigându-și atât recunoașterea publică a contemporanilor lor, cât și pe cea a posterității. Așadar, peregrinarea academică a constituit aproape întotdeauna o formă de circulație a indivizilor aflați în căutarea bunurilor culturale. Această realitate a reprezentat, *grosso modo*, contextul pe care se pliază subiectul lucrării de față, baza materială în redactarea lucrării, dat fiind faptul că elita intelectuală a lăsat cele mai consistente

² Lucian Boia, **România, țară de frontieră a Europei**, București, 2007, p. 213.

³ Christophe Charle, **Intelectualii în Europa secolului al XIX-lea**. (Eseu de istorie comparată). Traducerea Tudor Vlădescu, Iași, 2002, p. 455.

⁴ Lucian Boia, **Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930-1950**, București, 2011, p. 94.

mărturii în privința peregrinărilor lor academice prin Europa.

Odată cu evoluția cercetării, se cuvine a analiza și terminologia de bază, în cazul de față termenul de *universitari*, pentru a ști care era rolul și poziția exactă a acestora în societate. Știut e faptul că universitarii reprezintă o parte a elitei naționale, ce constituie principalii actori implicați în afirmarea culturală externă. În dorința de a defini universitarii, amintim **Legea pentru statutul funcționarilor publici** din 19 iunie 1923, care susținea faptul că profesorul universitar era un funcționar public. Totodată, Legea prevedea printre caracteristicile unei funcții publice și ale unor instituții publice: remunerația, numirea sau alegerea, jurământul, votarea unui buget de către Parlament⁵. Condițiile în care se putea vorbi de un funcționar public, conform articolului 1 din lege, priveau cetățenia română și îndeplinirea unui serviciu public permanent în instituții ale căror buget este aprobat de Parlament, de asemenea, la intrarea în funcția publică era obligatorie depunerea jurământului⁶.

În cazul profesorilor universitari, legea nu stipula o condiție aparte în cadrul funcționarilor publici. Universitatea din Iași perpetua tradiția inaugurată de **Statutele** inaugurale, acolo unde profesorii erau considerați înalți funcționari publici. În anii interbelici, universitarii ieșeni s-au considerat o categorie distinctă în rolul de funcționari publici, asumând o condiție singulară.

Dezvoltarea legăturilor culturale cu Occidentul a fost favorizată de participarea activă a României la viața internațională și la schimburile de valori, astfel încât cercetarea științifică a stat, în această perioadă, sub semnul deschiderii către centre europene de mare prestigiu. Pentru eficientizarea învățământului superior românesc s-a urmărit ridicarea nivelului științific și pedagogic prin participarea la manifestări internaționale de prestigiu, perfecționarea în varii domenii, completarea studiilor și publicarea unor rezultate valoroase în străinătate⁷.

Există argumente documentate prin realizări în ceea ce privește evoluția Universității ieșene, în timp ce competența și pasiunea sunt deziderate constante în activitatea cadrelor didactice ale Universității în deceniul al doilea, al secolului al XX-lea, când în cadrul facultăților s-a creat o veritabilă emulație, un spirit universitar propice pentru competiție, progres și afirmare. A devenit evident că în cadrul Universității ieșene exista un fond documentar satisfăcător, au fost îmbunătățite condițiile materiale, eficiența activității didactice a crescut, iar încadrarea unui corp profesoral de excepție a devenit o constantă, mai ales după stabilirea unor relații de colaborare cu savanți și instituții din străinătate. Profesorii ieșeni, angajați în importante activități cu profundă relevanță socială, au condus reviste de prestigiu

⁵ Jean H. Vermeulen, **Statutul funcționarilor publici**, București, 1933, p. 10.

⁶ În anul 1930 textul jurământului s-a modificat, după cum urmează: „Jur a fi credincios Regelui și intereselor țării mele, de a observa în totul Constituția și legile țării, de a executa cu onoare și cu conștiință funcțiunile ce imi sunt încredințate și de a nu face nimic de natură a periclită ordinea în stat. Așa să imi ajute D-zeu”.

⁷ Iosif Gabrea, **Școala românească și structura ei politică 1921-1931**, București, 1932, p. 52-58.

științific, cultural-artistic și politic, au creat și au condus societăți culturale și științifice, dar înainte de toate au popularizat știința prin intermediul extensiunii universitare⁸.

Universitatea participă, în perioada interbelică, cu toate forțele, la viața culturală a țării și la formarea unei intelectualități de marcă. Cu siguranță, necesitatea unei specializări cât mai riguroase, potrivit scopurilor esențiale calificării unor cadre cu un înalt nivel științific, a impus creșterea numărului de mobilități externe, dar mai ales creșterea numărului de secții la toate facultățile⁹. Ca urmare, se observă creșterea numărului de cadre didactice, permanenta transformare a programelor de curs și seminar, dar și dinamica specializărilor, adaptată societății românești a perioadei interbelice. Aceste mutații semnificative s-au produs pe fondul contactului cu societatea occidentală, cu un mediu academic luat drept model de mai toți profesorii Universității, în activitatea lor¹⁰.

Perioada dintre cele două războaie a consacrat poziția instituției ieșene în circuitul internațional, schimburile academice cu zeci de universități și institute din diferite țări având la bază un proces deschis de afiliere, iar criteriile de alegere a partenerilor externi ținând de interesele științifice, de oportunități, de prestigiu. Astfel, în anii interbelici Universitatea ieșeană a dezvoltat legături cu universități, institute de cercetare și biblioteci din Europa, dar și din Statele Unite ale Americii, obiectivul său fiind îngemănarea tradițiilor culturale românești cu cele ale culturii moderne europene¹¹.

Din perspectiva domeniilor, constatăm o evoluție uimitoare a unor profesii reclamate de noile realități și cerințe, impuse de realitatea anilor '20, ai secolului al XX-lea. Cea mai spectaculoasă evoluție, cu o mare căutare în rândul intelectualilor, a avut-o domeniul științelor juridice, înregistrând o schimbare radicală a statutului profesiei. De altfel, și nevoia de cadre specializate pentru gestionarea problemelor economice ale României, aflată în plin proces de modernizare, a determinat evoluția studiilor economice, care au câștigat, încă din primii ani ai deceniului al doilea, o poziție importantă pe agenda mobilităților externe. Este evident că, în această perioadă, un număr remarcabil de studenți și profesori au optat pentru specializări economice și juridice, iar analiza structurii socio-profesionale a Parlamentului interbelic susține întru-totul această realitate, demonstrând că 35,5% dintre membrii acestuia erau absolvenți ai unor cursuri juridice, semnificativ fiind însă și faptul că marea majoritate a celor care aveau facultatea de drept posedau o diplomă franceză¹².

⁸ Lucian Boia, **România, țară de frontieră a Europei**, București, Editura Humanitas, 2007, p. 213.

⁹ Lucian Năstasă, **Itinerarii spre lumea savantă. Tinerii din spațiul românesc la studii în străinătate (1864-1944)**, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2006, p. 40.

¹⁰ Ion Agrigoroaie, **Pagini din istoria Universității ieșene în perioada interbelică**, în **Universitatea din Iași. De la modelul francez la sistemul Bologna**, coord. Gh. Iacob, Iași, 2007, p. 223-224.

¹¹ Ionuț Nistor, **Aniversarea semicentenarului (1911)**, în **Istoria Universității din Iași**, Alexandru Florin Platon, Gheorghe Iacob (coord.), Iași, 2010, p. 259-269.

¹² Florea Ioncioaia, **Tinerii români și greci la studii în Franța**, în vol. **Istoria ca lectură a lumii**, ed. L.

Sub raportul mediilor intelectuale, alături de instituțiile culturale naționale, primează centrele europene care oferă perspective sigure pentru o carieră de succes la întoarcerea în țară. Un rol important în formarea intelectualilor români, la sfârșitul secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea, după cum am subliniat și în paginile anterioare, l-au avut marile centre universitare europene, din state precum Franța, Germania și Austria, dar și centre precum Italia, Ungaria, Belgia și Elveția, alături de Spania, Grecia sau Anglia, care și-au pus amprenta, la rândul lor, în formarea elitei românești¹³.

Participarea activă a Universităților românești la viața culturală internațională, în perioada interbelică, a fost extrem de intensă, dovadă în acest sens fiind numeroasele evenimente culturale și științifice la care universitarii ieșeni și-au făcut simțită prezența. Primul deceniu interbelic a încununat viața academică ieșeană prin obținerea unor rezultate valoroase în centre de cultură din străinătate, rezultate recunoscute și apreciate de întreaga lume academică. De altfel, universitarii mediului academic ieșean s-au implicat activ în toate problemele vieții culturale, având reprezentanți în mai toate instituțiile culturale ale vremii menite să susțină colaborarea interuniversitară la nivel european.

Un rol deosebit în propagarea culturii, în această perioadă, l-a jucat *Societatea Națiunilor*, la nivelul căreia mediul academic românesc a încercat să-și aducă activ aportul. Astfel, în jurul Societății Națiunilor au apărut o serie de instituții propagatoare ale spiritului genevez. Cea mai semnificativă inițiativă în acest sens, a fost constituirea *Universității Internaționale*, organizație destinată să unească sub același sceptru, al învățământului superior și culturii universale, Universitățile și Asociațiile culturale internaționale¹⁴.

Printre instituțiile culturale ale vremii, poate fi amintit *Biroul de Studii Internaționale din Geneva*, birou ce organiza în timpul vacanțelor de vară două cicluri de cursuri libere, destinate studenților străini, în timp ce profesorii erau aleși personalități ale celor mai cunoscute universități europene și americane¹⁵. În 1925, tot sub inspirația Ligii, este înființat *Biroul Internațional de Educație*, o instituție de renume mondial, ce se adresa corpului profesoral pentru desăvârșirea formației profesionale, prin stagii de specializare, fapt aplicabil prin organizarea unor cursuri speciale.

Biroul de Schimburi Internaționale reprezenta o altă instituție afiliată Societății, care monitoriza valoarea publicațiilor științifice apărute în mediul academic european. Cele mai documentate lucrări erau trimise Comisiei Internaționale de Cooperare Intelectuală, care se ocupa de intermedierea schimbului de publicații externe, astfel încât cele mai bune publicații provenite din diverse medii academice

Năstasă, Iași, 1994, p. 525-542.

¹³ Lucian Năstasă, **Intelectualii și promovarea socială**, Cluj-Napoca, 2004, p.156-157.

¹⁴ Arhivele Iași, **Fond Universitatea, Rectorat**, Dosar 954/1921, f. 8.

¹⁵ Constantin Kirițescu, **O viață, o lume, o epocă, Memorii**, București, 1979, p. 246.

intrau în posesia sa, în schimbul altor publicații externe¹⁶.

Începând cu 1922, universitarii ieșeni participă la multe din formele de manifestare culturală ale noului organism internațional, Societatea Națiunilor. Cea mai importantă activitate a fost desfășurată în cadrul *Comisiei Internaționale de Cooperare Intelectuală*¹⁷, afiliată Societății Națiunilor, a cărui scop era susținerea interferențelor academice, și în cadrul căreia academicienii ieșeni au fost susținuți de Constantin Kirițescu, în calitate de reprezentant al Ministerului Educației Naționale din România¹⁸.

Așadar, Institutul Internațional de Cooperare Intelectuală nu a omis din activitatea sa pe tinerii români cu aspirații elevate, ținând cont de dorința de afirmare a universitarilor ieșeni. Astfel, în contextul organizării conferinței cu tema *Échanges universitaires en Europe*, Institutul Internațional a adus la cunoștință rectorului Universității din Iași măsurile luate în toate statele Europei pentru favorizarea schimburilor universitare¹⁹.

Comisia Națională avea drept obiectiv transmiterea de informații complete și precise din viața intelectuală românească, pentru ca activitatea intelectualilor să fie încurajată și susținută de instituția internațională²⁰.

În aceeași ordine de idei, s-a pus accentul pe corespondența școlară internațională, Societatea Națiunilor fiind interesată și preocupată de a ajuta și susține apropierea popoarelor și din punct de vedere cultural. A luat naștere, astfel, instituția numită *Biroul de Corespondență Școlară Internațională*, care urmărea facilitarea interferențelor academice, a schimburilor de publicații științifice și avea drept obiectiv să pună în legătură directă universitarii și studenții din toate statele lumii. Cu centre în toate țările lumii, la început difuză, adoptată ca activitate accesorie de diferite asociații culturale internaționale²¹, organizația s-a cristalizat sub forma unei instituții speciale, elaborându-și o tehnică de activitate²², spre a înlesni corespondența. Unul dintre cele mai bine organizate și mai cunoscute dintre aceste centre, foarte important pentru români, inclusiv pentru Universitatea ieșeană, *Biroul Francez de Corespondență Școlară Internațională*, funcționa la Paris și a avut o activitate remarcabilă în perioada 1919-1936, punând în legătură un număr impresionant de universitari²³.

O mențiune aparte este necesară pentru deplasările externe, ce au oferit

¹⁶ Arhivele Iași, **Fond Universitatea, Rectorat**, Dosar 1117/1925, f. 300.

¹⁷ Comisia Internațională de Cooperare Intelectuală reprezenta o comisie echivalentă cu UNESCO de astăzi.

¹⁸ Constantin Kirițescu, **op.cit.**, p. 250.

¹⁹ Arhivele Iași, **Fond Universitatea, Rectorat**, Dosar 1356/1931, f. 892.

²⁰ **Ibidem**, Dosar 1047/1923, f. 332.

²¹ Constantin Kirițescu, **op.cit.**, p. 253.

²² Tehnica de activitate a organizației de *Corespondență școlară internațională* consta în întocmirea de liste de studenți și profesori de la diverse instituții din țara proprie, liste ce erau comunicate instituțiilor corespunzătoare din alte state, spre a facilita corespondența.

²³ Constantin Kirițescu, **op.cit.**, p. 254.

posibilități certe de specializare și relaționare, dar mai ales de afirmare. Cu siguranță, peregrinările academice au permis familiarizarea profesorilor cu instrumentarul științific și edificarea instituției ieșene. Indiscutabil, amploarea fenomenului poate fi justificată prin prisma specializărilor, impetuos necesare cerințelor societății românești aflată într-o fază nouă a existenței sale. De altfel, numeroasele peregrinări academice, specifice perioadei, a tinerilor din spațiul românesc a fost rezultatul unei cereri generale de formare profesională în marile centre europene²⁴.

Peregrinările academice și motivațiile universitarilor ieșeni

Tarele învățământului superior românesc au impus, vreme îndelungată, monopolul universităților străine în formarea elitei intelectuale autohtone. Fără îndoială, se poate afirma că trăsătura fundamentală a elitei culturale și politice românești²⁵, în prima jumătate a secolului al XX-lea, este formarea profesională în centre academice europene consacrate. În acest context, modelele occidentale au reprezentat sursele transformării și evoluției societății românești, iar sub influența lor s-a modificat aspectul și spiritul culturii naționale²⁶.

Trecerea printr-o universitate europeană de prestigiu a fost considerată un obiectiv demn de urmat, pentru desăvârșirea unei formații de calitate. Țelul esențial al tuturor tinerilor cu aspirații elevate a devenit, în această perioadă, realizarea unui stagiului de specializare în spațiul occidental, dar mai ales obținerea unui doctorat, ca instrument al carierei, ceea ce reprezenta atestatul incontestabil al competențelor, aptitudinilor și calităților intelectuale, dar înainte de toate era garantul reușitei sociale. Pentru perioada interbelică, evident era faptul că oricine avea un titlu universitar luat în străinătate, avea reușita carierei asigurată²⁷.

Pe de altă parte, frecventarea unui centru universitar de renume din vestul Europei constituia o sursă indicată de îmbogățire culturală și totodată o distanțare de moravurile și ideile preconceptuate existente în țară, reprezentând și o bună cale de socializare. Prin urmare, a studia în străinătate presupunea a călători și a trăi o vreme în alte spații, a te legitima cu ușurință ca *om profesional*, dar mai ales, de a te rupe o vreme de contextul formativ inițial și de a te angaja la *aventură*, pentru că a părăsi granițele țării însemna, cu siguranță în perioada interbelică, un act temerar²⁸.

Călătoriile pentru obținerea unei diplome de specializare, dar și sejururile

²⁴ Cornel Sigmirean (coord.), **Intelectualii și societatea modernă. Repere central-europene**, Târgu Mureș, 2007, p. 13.

²⁵ Aproape toată elita românească, profesori universitari, înalți funcționari, miniștri și membrii cabinetelor ministeriale au urmat, încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, dar mai ales în perioada interbelică, filiera studiilor în străinătate.

²⁶ Lucian Năstasă, „**Suveranii**” **Universităților românești. Mecanisme de selecție și promovare a elitei intelectuale**, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2007, p. 166-167.

²⁷ Gr. Hurmuzescu, **Chestiuni de învățământ. Universitățile noastre**, în *Noua revistă română*, I, vol. 2, nr. 24 (15 decembrie), 1900, p. 441.

²⁸ Lucian Năstasă, **op.cit.**, 2006, p. 75-76.

pentru perfecționare în capitalele europene ofereau experiența vieții metropolitane, inexistentă la nivel național. Alături de rezulatele călătoriilor universitare, profitul era dublat de aportul unui turism cultural, deoarece în afara prezenței în sălile de curs, majoritatea universitarilor români erau interesați de arhitectură, muzee și teatre, astfel încât foarte importantă era și oferta culturală a Occidentului, care accentua valoarea și calitatea studiilor europene²⁹.

Un alt motiv de specializare în centre externe era conservatorismul românesc, reticent la disciplinele moderne, și care genera, adesea, conflicte între generații și grupuri socio-profesionale. Un exemplu în acest sens a fost cazul lui Eduard Gruber, care a suplinit catedra de psihologie de la Iași, iar insistențele sale de a crea aici o catedră și un laborator de psihologie experimentală nu au găsit ecoul favorabil³⁰. Putem spune, așadar, că la baza peregrinărilor universitarilor români stă inadaptarea ofertelor naționale față de cerere, centrele românești fiind rudimentare, bibliotecile modeste, numărul laboratoarelor existente era foarte mic, dar și prost echipate. Totodată multe specializări erau inexistente în programa locală, în vreme ce oferta universitară occidentală era însoțită de o mai mare diversitate culturală³¹.

În consecință, Europa Occidentală a rămas, în perioada interbelică, o mare atracție și un spațiu ce putea oferi șansele împlinirii profesionale, dar și modele culturale ce au avut un rol mobilizator în procesul de formare al tinerilor. Pe de altă parte, această strategie a specializărilor în domenii novatoare a spart monopolul materiilor clasice și a modificat diviziunea muncii intelectuale, ducând la crearea de noi catedre în specialități până atunci absente, dar necesare prin evoluția cunoașterii. Dacă în Apus, prin materii noi, specializate, se înțelegea egiptologia, papirologia, antropologia, sau semiotica, în România domeniul specializărilor viza discipline precum arheologia, slavistica, bizantinologia, geografia, sociologia și etnologia, însă și acestea impuse cu întârziere. Un exemplu elocvent în acest sens, Teofil Simenschi, un excelent sanscritist, deși a făcut studii temeinice în Germania, nu a putut să profeseze în domeniu, ci a fost nevoit să predea greaca și latina. Ilie Popescu-Spinei s-a aflat în aceeași situație când, revenit în țară, după ce a studiat papirologia la *Ecole des Hautes Etudes* din Paris, a predat drept roman la Universitatea ieșeană³².

Un rol important în formarea intelectualilor români, în prima perioadă a secolului al XX-lea, l-au avut universitățile din Franța, Germania și Austria, iar în plan secund, centrele academice din Italia, Ungaria, Belgia, Elveția, dar și stabilimentele din Spania, Grecia și Anglia. Cu siguranță, însă centrele franceze și germane au deținut primatul, dominând indiscutabil și fiind caracterizate ca

²⁹ Idem, **Generație și schimbare în istoriografia română (sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX)**, Cluj, 1999, p. 57.

³⁰ **Ibidem**.

³¹ **Statistica învățământului public și particular din România pe anii școlari 1919-1920 și 1920-1921**, București, 1924, p. XLII-XLIII.

³² Lucian Năstasă, **op.cit.**, 2006, p. 90.

*principalele pepiniere de licențiați și doctori români în literatură, istorie, filologie, drept, științe exacte și în domenii tehnico-științifice*³³.

Mergând pe această linie, fără a contrapune spațiul german celui francez, statisticile referitoare la ponderea unuia dintre acestea în modernizarea politică și culturală a României trebuie atent studiate, din prisma complexității diverselor nuanțe ce le comportă. Astfel, pentru a nu înclina balanța în detrimentul unuia sau altuia, se poate sublinia că admirația pentru Franța și cultura ei nu a fost fără rezerve, la fel cum nici atașamentul față de Germania nu s-a bucurat de unanimitate³⁴.

Așadar, se poate concluziona că au existat o multitudine de motivații pentru universitarii ieșeni pentru a accede la universitățile străine. Totodată, o pondere ridicată pentru plecarea în centrele străine au avut-o dobândirea unui anumit nivel al competențelor lingvistice, alături de calificarea școlară necesară, lucruri ce deschideau drumul spre centrele universitare europene, dar puteau fi însă și piedici în calea unor tineri descurajați de cuantumul ridicat al cheltuielilor³⁵.

Efectuarea unor călătorii de studii sau specializări în străinătate, obținerea de burse și de doctorate, dar și vizitele reciproce, au reprezentat o dezvoltare amplă a legăturilor cu instituții și personalități de seamă, din toate centrele universitare europene, și nu numai. Indiscutabil, călătoriile de studii, indispensabile progresului științific, sunt impetuos necesare tuturor universitarilor, indiferent de domeniul de activitate, dat fiind faptul că profesorii le sunt necesare deplasările pentru specializare, manifestările științifice, contactul permanent cu cărțile și publicațiile de specialitate, tocmai pentru a ține legătura cu progresul continuu din viața culturală și științifică.³⁶

În această ordine de idei, problema interferențelor româno-franceze îmbracă diverse aspecte. Putem sublinia inițiativa de afirmare a personalităților românești în spațiul academic francez, inclusiv cea a universitarilor ieșeni, atât prin activitatea didactică și științifică, cât și prin participarea la conferințe și congrese internaționale, manifestări științifice ce ofereau perspective de afirmare alături de nume remarcabile din viața culturală și științifică a vremii³⁷.

Franța constituia un model al statului birocratic, în cadrul căruia instituțiile de învățământ superior erau impregnate de o atmosferă politică, culturală și intelectuală deosebită, formându-se astfel gustul pentru literatură, spirit științific și artă, dar unde se dezvoltă și interesul pentru problemele sociale. În aceste condiții, românii au elogiat aproape la unison calitatea învățământului superior francez, ceea ce justifică

³³ Idem, **Intellectualii și promovarea socială**, Cluj-Napoca, 2004, p. 156-157.

³⁴ Victor Karady, **La migration internationale d'étudiants en Europe, 1890-1940**, în *Actes de la Recherche en Sciences Sociales*, no. 145/2002, p. 55.

³⁵ **Ibidem**.

³⁶ Gh. Forțu, **Criza de profesori**, în *Curentul Nou*, București, Anul I, nr. 25, 5 sept, 1920, p. 385-386.

³⁷ Pompiliu Eliade, **Influența franceză asupra spiritului public în România**, trad. Aurelia Dumitrașcu, București, 2006, p. 28.

dorința universitarilor ieșeni pentru specializare în această zonă, respectiv dorința de a-și susține doctoratul în mediul academic francez³⁸.

Deși aceste elemente au pus Franța în competiție cu Germania³⁹, se poate constata, la început de secol, că din totalul studenților străini din Franța, 18% erau români, procent ce va crește treptat în perioada interbelică, ca urmare a victoriei franceze în prima conflagrație mondială. Astfel, observăm că opțiunea pentru universitățile pariziene era dublată și de cea pentru centrele provinciale, precum Lyon, Nancy, Toulouse sau Strasbourg, ceea ce a făcut ca Franța să domine piața internațională universitară, fiind principala beneficiară a mobilității studențești din epocă, majoritatea tinerilor provenind din centrul și sud-estul Europei⁴⁰.

O trecere în revistă a specializărilor în centrele franceze demonstrează că dominante erau studiile juridice, alături de cele medicale⁴¹, urmate de studiile de filosofie, istorie și sociologie, literatură și lingvistică, care au ocupat un loc de top în preferințele românilor, urmate de științele exacte⁴².

În ceea ce privește ponderea universitarilor de la noi în *universitățile germane*, aceasta este invers proporțională cu ierarhia europeană, cele mai căutate specializări fiind cele de drept și medicină, în timp ce științele exacte și cele tehnice au captat atenția unui public studențesc format din tineri proveniți din alte state, public numeros de altfel, mai ales că Germania reprezenta spațiul unde se construiseră primele laboratoare sistematice în domeniu⁴³.

În același timp, se observă influența și preluarea modelului german în procesul de formare a elitelor locale, ca și efectele celor învățate în mediul academic german, inclusiv limba germană, lucruri care au rămas constante în cultura românească. Pe de altă parte, preocupările de studiere a limbii, culturii și civilizației germane, a germanisticii, au constituit suficiente argumente pentru înființarea unor catedre de germanistică în cadrul instituțiilor de învățământ române, și cu atât mai mult în cadrul Universității din Iași⁴⁴.

Comparativ cu instituțiile franceze, în Germania universitarii români s-au situat

³⁸ *Ibidem*, p. 37.

³⁹ Deși ambele țări erau producătoare ale unor culturi universalizante, fiecare dintre aceste două state căuta să coopereze o clientelă universitară străină, primul război mondial va înclina balanța în favoarea Franței, fapt ce demonstrează implicarea politicului în influențarea opțiunii tinerilor cecetători.

⁴⁰ G. Antonescu, **Organizarea învățământului în 28 de țări**, București, 1932, p. 63.

⁴¹ Dan Berindei, **Cultura națională română modernă**, București, 1986, p.38-39.

⁴² Din acest punct de vedere, conduita universitarilor români era diferită de a celorlalți studenți, de alte naționalități, care se orientau mai ales spre facultățile de litere. Diferența poate fi explicată prin faptul că studenții români aveau drept țintă dobândirea unui titlu universitar occidental, în vederea unei cariere ulterioare în țară, în timp ce occidentalii urmau aceste stagii în Franța drept o formație complementară, de scurtă durată, vizând mai ales studiile literare, culturale, fără a dori să obțină neapărat o diplomă.

⁴³ A. Corbea-Hoișie, **Germanistica universitară în Iași. Bilanțul unui multiplu început**, în **Universitatea din Iași. De la modelul francez la sistemul de la Bologna**, coord. Gh. Iacob, Iași, 2007, p. 427.

⁴⁴ Lucian Boia, „Germanofilia”. **Elita intelectuală românească în anii primului război mondial**, București, 2009, p. 117.

mai tot timpul pe locul cinci ca pondere printre străini, tinerii din România fiind prezenți în proporție de 3,4% din totalul străinilor veniți aici pentru studii și specializare. Cu toate că mediul academic german era extrem de atractiv pentru studenții străini, primul război mondial a diminuat considerabil nu doar prezența academicienilor români în acest spațiu, ci și simpatia față de această națiune. De remarcat sunt dificultățile economice pe care le traversa Germania, ceea ce a impus creșterea cheltuielilor străinilor pentru călătoriile de studiu și specializare, în aceste condiții, deși tinerii români încă mai optau pentru universitățile germane, alegerea lor era adesea criticată, mai ales că erau impuse anumite taxe pentru non-germani, examene de limbă germană și era aplicat principiul *națiunea preferată pentru străini*⁴⁵.

Călătoria de studiu și specializare se transforma, de cele mai multe ori, într-un exercițiu de informare și cunoaștere extinsă la toate palierele societății germane. Extrem de apreciată era universitatea din Göttingen, leagănul renașterii universitare germane, urmând apoi pe scara preferințelor Berlin, Leipzig, Halle, Bonn și Heidelberg, dar nici viața cotidiană, economia, starea politică sau cultura nu au fost neglijate⁴⁶.

Interferențele academice ale Universității din Iași au fost completate și de sedimentarea unor *relații cu Italia*, care propunea instituției ieșene, la începutul primului deceniu interbelic, afilierea la Biroul de Înalte Studii, ce urma a fi constituit la Roma, sub patronajul prof. M. Luigi Luzzatti, rector al Universității din capitala Italiei. Scopul acestui Birou era de a susține schimbul de publicații, dar și de facilitarea și intensificarea raporturilor dintre studenții și profesorii italieni cu studenții și cadrele didactice din centre externe.

În aceste condiții, în Peninsula italică s-au înscris pentru specializare, în varii domenii, tineri cu aspirații elevate de la Universitatea din Iași. La începutul secolului al XX-lea, Italia a continuat să reprezinte un centru de atracție pentru tinerii români care participau activ la peregrinările academice, în dorința de specializare în diverse domenii, deși ponderea sa nu mai era aceeași ca în perioada modernă. Prezența tinerilor români a fost cel mai bine cotate la Universitățile din Torino, Roma, Bologna, Padova și Milano, înmatriculați preponderent la medicină (în procent de 75%), dar nu în număr insignifiant au fost cei înscrși la drept, litere și științe. Cu toate acestea, universitățile italiene nu au jucat un rol important în formarea elitei românești, peninsula reprezentând mai degrabă o atracție pentru călătoriile de plăcere, uneori și cu rol de cercetare, spațiul fiind privit ca un muzeu în aer liber, a cărui moștenire culturală se întindea din antichitate până după perioada Renașterii⁴⁷. Informațiile statistice ne prezintă existența unui procent mai ridicat a tinerilor români, în acest spațiu, în primul deceniu interbelic, când marea majoritate a universitarilor

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ Iorgu Iordan, *Memorii*, I, București, 1977, p. 229.

⁴⁷ *Ibidem*.

români frecvența specializării medicale, urmând apoi studiile juridice, litere și științe.

Belgia, beneficiară a patru universități, începând cu Universitatea Catolică de la Louvain, alături de Bruxelles, Liege și Gand, și-a adus, la rândul său, un aport evident în formarea elitei politice și intelectuale românești, cu precădere a celei ieșene, spre care s-a îndreptat pentru specializare, un număr deloc insignifiant de universitari ieșeni, mai ales în domeniile juridice și a științelor sociale, economice și politice⁴⁸. În perioada interbelică, ca și în cazul Italiei, se constată o creștere a numărului de români veniți la studii în Belgia, universitățile belgiene și-au atras publicul studentesc român datorită ușurinței cu care eliberau diplomele de doctorat, nefiind obligatorie prezența la cursuri sau tipărirea lucrării de disertație, stimulând astfel pe mulți tineri dornici de a obține un titlu academic, să urmeze această filieră.⁴⁹

O cercetare aprofundată și complexă a fenomenului bursierilor români la Bruxelles demonstrează prezența masivă a universitarilor ieșeni în spațiul academic belgian, cu scopul obținerii unor specializări în varii domenii. În centrele belgiene, între preferințele de specializare ale românilor, predomină studiile în domeniul juridic, urmând apoi științele sociale, economice sau politice, obiectivul cel mai des întâlnit fiind obținerea doctoratului⁵⁰.

Conform *Anuarului Uniunii Fostilor Studenți ai Universității Libere din Bruxelles*⁵¹, pe anul 1919-1920, românii se situau pe prima poziție într-o ierarhie a studenților și profesorilor străini, aflați aici pentru studii și specializări, dintre care, aproximativ jumătate erau universitari ieșeni. Astfel, datele statistice ne arată că, în perioada de început a secolului al XX-lea, circa 103 români au obținut titlul de doctor în spațiul belgian, în varii domenii, primul loc fiind deținut de studiile juridice, unde titlul a fost adjudecat de 77 de români, în vreme ce studiile medicale se aflau în coada clasamentului, în ceea ce privește preferințele românilor, cu doar 5 titluri obținute⁵².

Imaginaea Austriei, ca spațiu academic, a fost conturată de Nicolae Iorga în timpul studiilor sale în spațiul austriac, fascinat fiind de spiritul de ordine și disciplină, raționalismul și temeinicia lucrului bine făcut. Analiza efectuată asupra statisticii specializărilor, la începutul secolului al XX-lea, în mediul academic vienez, a concluzionat că universitarii români s-au axat pe studii medicale și juridice, în timp ce studiile facultăților de litere și științe se situau în subsidiar⁵³.

Se poate constata că, tradiția centrului academic vienez și-a spus cuvântul în

⁴⁸ N. Bocșan, N. Bărbuță, **Contribuții la formarea elitei economice românești. Studenții din România și din Transilvania la Institutul Superior de Comerț din Anvers, 1868-1914**, în vol. *Itinerarii istoriografice*, ed. Gabriel Bădărău, Iași, 1996, p. 471-488.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ Constantin Angelescu, **Studenții români în străinătate. Universitatea din Bruxelles**, în *SCIIași*, XVIII, 1943.

⁵¹ *Union des Anciens Etudiants de l'Universite Libre de Bruxelles. Annuaire, 1919-1920*. Imprimerie Oscar Lamberty, p. 69-88.

⁵² *Ibidem*, p. 98-130.

⁵³ Lucian Năstasă, **op.cit.**, 2006, p. 259.

atragerea universitarilor români, mai ales că acesta beneficia de mijloace moderne de educație și cercetare, cu un corp profesoral de renume, compus și din laureați ai premiului Nobel⁵⁴, ceea ce a determinat ca în topul preferințelor universitarilor ieșeni să domine studiile medicale. Nu trebuie omis faptul că aici au fost deschise primele clinici de dermatologie, oftalmologie și ORL din lume, iar centrul era renumit prin reușita intervențiilor chirurgicale⁵⁵.

Sub aspectul rețelei de învățământ superior, *mediul universitar maghiar* trebuie disociat, fără îndoială, de cel austriac încă din perioada dualistă, acesta dintâi având o dezvoltare proprie, în strânsă legătură cu evoluția societății maghiare. Ungaria era beneficiara unei vaste rețele de educație superioară, alături de Universitățile de la Budapesta și Debrecen, deținând o sumă importantă de Academii, în principal de drept, cu caracter confesional, dar și de învățământ tehnic, în special agricol, forestier, minier, comercial, dar și de arte⁵⁶.

Așadar, Universitatea din Budapesta și-a pus amprenta pe formarea elitei românești, acest stabiliment constituind un important mediu formativ pentru tinerii din Ardeal, până la desăvârșirea unității statale. În ceea ce privește interesul pentru diversele specializări, cei mai mulți români s-au îndreptat spre studiile juridice, iar cu intensități diferite spre litere, filosofie, medicină și științe. Mergând pe aceeași linie, Cornel Sigmirean, pe temeiul studiilor realizate la Budapesta, a realizat o statistică pentru intervalul 1900-1919, concluzionând că un număr de 393 de români și-au desăvârșit studiile universitare la Budapesta prin obținerea doctoratului, dintre care 192 la drept, 171 la medicină, 18 la litere, 2 la științe și 10 la teologie⁵⁷.

Spațiul academic *anglo-saxon* a trezit interesul universitarilor ieșeni, conștienți de necesitatea unei specializări cât mai riguroase potrivit scopurilor esențiale calificării unor cadre cu un înalt nivel științific. Acest lucru a impus creșterea numărului de mobilități externe, vizate fiind, astfel, și universitățile din mediul universitar anglo-saxon unde s-a înscris în peregrinări pentru studiu și specializare o serie de profesorii ai Universității ieșene.

Un alt spațiu academic care se bucură, în această perioadă, de prezența universitarilor ieșeni este cel *grecesc*, care a profitat de pe urma tarelor sistemului de învățământ superior românesc, reușind să atragă un număr considerabil de universitari români. Indiscutabil, sistemul grecesc nu se putea compara, ca paletă de opțiuni universitare sau rigurozitate, cu cel occidental, dar oferea șansa specializării în domenii specifice, precum teologie și filologie greacă. Avantajul unei călătorii de

⁵⁴ Mediul academic austriac, în perioada interbelică, era cunoscut, înainte de toate, pentru corpul profesoral de renume, compus și din laureați ai premiului Nobel, printre care importante personalități precum Robert Barany, Karl Landsteiner și Julius Wagner-Jauregg.

⁵⁵ Lucian Năstasă, *op.cit.*, 2006, p. 260.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 270-271.

⁵⁷ Cornel Sigmirean, **Români la Universitatea din Budapesta (1900-1919). Doctori în științe**, în *Banatica*, XIII, 1995, p.133.

studii în Grecia, presupunea studierea limbii și literaturii grecești în locul cel mai prielnic cu putință, mai ales în cazul cercetătorilor în domeniu. Pe de altă parte, dată fiind influența considerabilă a mediului ecleziastic la acea vreme, semnificația majoră a unui doctorat teologic obținut la Atena nu este de ignorat⁵⁸.

Majoritatea bursierilor români veniți la studii în acest spațiu s-au orientat către facultatea de teologie ortodoxă, alegere care prima, dar și către facultatea de filosofie și litere. În această situație, alegerea universitarilor români este, cu siguranță, o alternativă la spațiul occidental, oferită de Universitatea ieșeană, și mai mult decât atât, consecința lipsei de opțiuni de specializare, dat fiind că statul român scotea la concurs burse pentru Atena doar în domenii precum teologie sau filologie greacă⁵⁹.

Specializarea în domeniul slavistici a determinat plecarea unor cercetători ieșeni, către *mediul academic rusesc*. Nu trebuie omis faptul că, din cauza climatului politic, stabilimentele rusești nu au fost capabile să rețină propriul public studentesc, mulți tineri preferând apusul Europei. Pentru tinerii din spațiul românesc, necesitatea de specializare în domeniul slavistici i-a determinat să urmeze drumul spre Rusia, dorința de studiu fiind cu atât mai crescută cu cât interesul față de mărturiile slavone, mai puțin cercetate până atunci de români, era tot mai sporit, mai ales că exista posibilitatea deschiderii de noi orizonturi în cunoașterea trecutului⁶⁰.

O altă direcție pe care și-au canalizat eforturile cadrele didactice a fost dezbaterea problemelor legate de afirmarea internațională a universitarilor prin intermediul publicațiilor. Astfel, cercetătorii ieșeni au început să conștientizeze rolul jucat de revistele științifice redactate în limbile de cultură ale vremii, în dorința de a face cunoscută străinătății activitatea didactică și științifică a universitarilor români, implicit evenimentele socio-culturale organizate de instituțiile culturale românești, respectiv de Universitatea ieșeană. De altfel, Paul Cornea afirma, vizavi de primirea favorabilă a publicațiilor românești de către presa străină, că „presa ne pune în relație nemijlocită cu mișcarea vie a literaturii, cu ceea ce place și se detestă, cu gusturile, prejudecățile și miturile caracteristice fiecărei epoci”⁶¹.

Rolul de căpetenie al revistelor și publicațiilor de specialitate consta în contribuția adusă la susținerea și dezvoltarea relațiilor cu mediile academice europene. În cărțile, studiile și articolele pe care le publică, atât în reviste de specialitate, cât și în importante centre universitare externe, profesorii ieșeni popularizează cultura și civilizația română. Așadar, prin muncă susținută și perseverență, este subliniată necesitatea cunoașterii și recunoașterii culturii române în Europa, prin stabilirea unor

⁵⁸ Leonidas Rados, *Interferențe universitare sud-est europene. Bursierii români la Universitatea din Atena în a doua jumătate a sec. al XIX-lea*, în *Intelctualii și societatea modernă. Repere central-europene*, coord. Cornel Sigmirean, Târgu Mureș, 2007, p. 235.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 241.

⁶⁰ Arhivele Iași, *Fond Universitatea, Rectorat*, Dosar 1118/1926, f. 80.

⁶¹ Paul Cornea, *Presa literară și istoria literaturii*, în vol. *Revistele literare românești din secolul al XIX-lea*, București, 1970, p. 37.

relații cu mariile centre universitare. Publicații precum, *Annales scientifiques de l'Université de Jassy*, *Revista științifică „V. Adamachi” din Iași*, sau *Revue Medico-Chirurgicale de Jassy*, ocupă un loc de cinste în viața științifică ieșeană, reprezentând publicații în care se valorificau rezultatele muncii cadrelor didactice și, mai mult decât atât, sunt pildă pentru cele mai sus afirmate și pentru ceea ce înseamnă presa progresistă⁶².

Printre cele mai importante colaborări ale Universității ieșene, se pot menționa cele cu *Ephemeris Daco-Romana*, buletinul Școlii Române de la Roma, sau *Revue generale des sciences*, unde au fost publicate studii, cercetări și recenzii asupra lucrărilor științifice, elaborate de cadre didactice ale Universității din Iași, însoțite de aprecieri critice⁶³.

Relațiile fructuoase cu mediile academice europene, dar nu numai, au permis prezența activă a profesorilor Universității din Iași în publicații de prestigiu, în care au fost publicate prezentări și recenzii pe marginea lucrărilor științifice personale. Activitatea universitarilor români în publicații remarcabile ca *Bulletin de la Societe Geologique de France*, *Rendiconti della Rele Academia dei Lincei* (Roma), sau *Zeitschrift fur experimentale Pathologie und Therapie* (Berlin), alături de multe alte reviste de specialitate, demonstrează cu prisosință acest lucru⁶⁴.

Din ciclul activităților care completează relațiile externe interuniversitare fac parte și manifestările științifice, care presupun atât organizarea unor conferințe și comunicări la nivel european, susținute cu participarea unor nume de rezonanță, cât și participarea universitarilor ieșeni la evenimente internaționale de marcă. Totodată, primordiale sunt și cursurile de vară, organizate de marile centre europene, în timpul cărora profesorii luau contact cu toate noutățile și evenimentele vremii. Putem aminti aici activitatea Societății *Turismul Academic*, prezidată de Mihai David, care a organizat un Ciclu de Conferințe, cu concursul profesorului Ion Petrovici și a marelui scriitor Al. Lascarov-Moldovanu⁶⁵.

Dovada că Universitatea din Iași era apreciată ca fiind un important centru de cultură și știință reiese și din găzduirea unor manifestări internaționale de mare anvergură, în cadrul cărora profesorii Universității au avut contribuții valoroase, alături de personalități de renume din mediul academic european. Cu siguranță, valorificarea rezultatelor cercetărilor științifice efectuate de cadrele didactice s-a făcut prin participări, cu lucrări originale, la diverse manifestări științifice de specialitate, organizate în țară și străinătate, sesiuni științifice, simpozioane, colocvii, congrese.

Preocupările de bizantinistică și studii neelene au avut o poziție importantă în

⁶² Vasile Pușcaș, **Ideea de universitate în cultura română: aspirații naționale și modele europene**, în **Cultură și societate**, volum îngrijit de Al. Zub, București, 1991, p. 123.

⁶³ Biblioteca Academiei Române, **Corespondența Nicolae Iorga**, vol. 342, f. 467-469.

⁶⁴ Gheorghe Iacob, Ion Agrigoroaie, **Fenomenul cultural în noul cadru național și european**, în **România interbelică în paradigmă europeană**, Iași, 2005, p. 258.

⁶⁵ Arhivele Iași, **Fond Universitatea, Facultatea de Litere și Filosofie**, Dosar 1/1933, f. 149.

rândul cadrelor ieșene, ca reprezentanți de seamă pentru aceste preocupări remarcându-se Nicolae Iorga, Orest Tafrali și binecunoscutul istoric și om politic, Gheorghe Brătianu. Desfășurarea primului Congres internațional de Bizantinologie⁶⁶, organizat la București sub egida lui Nicolae Iorga în 1924, cu participarea a 42 de savanți străini⁶⁷ și 22 cercetători din țară, a adus recunoaștere internațională academicienilor români. Articolul **Un istoric francez despre congresul de bizantinologie**, de Louis Brehier, conține un rezumat al lucrărilor comunicate la acest congres, dar și o sumă de impresii asupra diferitelor evenimente organizate în România⁶⁸.

De cealaltă parte a baricadei, remarcăm numeroase invitații la manifestări culturale și științifice trimise Universității din Iași din partea centrelor de cultură din Poitiers, Londra, Cracovia, Berna, Praga, Harvard, Budapesta sau Roma, alături de multe alte zeci de activități a căror enumerare este inutilă, din considerente obiective. Observăm, așadar, că instituția ieșeană a fost invitată să-și trimită reprezentanții la numeroase manifestări în străinătate, în vreme ce numeroși profesori ai Universității au devenit membri ai unor importante societăți științifice externe, drept recunoaștere a activității și a meritelor lor științifice⁶⁹.

Un eveniment important, la care au participat și reprezentanții școlii ieșene de sociologie, în frunte cu Petre Andrei, îl constituie Al II-lea Congres Internațional de Sociologie, organizat la Viena, în octombrie 1922, sau Congresul Internațional de Științe Istorice de la Bruxelles⁷⁰, din aprilie 1923, alături de întrunirea arheologică de la Leptis Magna organizată în vara anului 1925. Amintim, totodată, Congresul de la Hamburg, organizat în mai-iunie 1928, care a adus în centrul discuțiilor problema civilizațiilor, cât și un alt eveniment, de mare anvergură, respectiv, Congresul internațional al Filologilor Slaviști de la Praga, din vara anului 1929⁷¹.

La rândul său, Universitatea a fost vizitată, de nenumărate ori, de personalități marcante ale vieții științifice internaționale, care au ținut conferințe, pe teme generale sau de specialitate din varii domenii de cercetare. Subliniem, astfel, sosirea la Iași a profesorului J. Vendryes, specialist în studiul limbilor indo-europene și profesor de

⁶⁶ **Ibidem**, Dosar 1/1933 f. 149.

⁶⁷ Printre participanții la Congresul de la București s-au numărat Paul Collinet (Universitatea din Paris), H.J. Waring (Universitatea din Londra), J. Gay (Universitatea Lille), Charles Diehl (Universitatea din Paris), Vladimir Petković (Universitatea Belgrad), H. Gregoire și P. Greindor (Universitatea Bruxelles).

⁶⁸ **Nicolae Iorga - Istoric al Bizanțului**, Culegere de studii. Îngrijită de Eugen Stănescu, București, 1971, p. 19.

⁶⁹ Ion Agrigoroaie, **Pagini din istoria Universității ieșene în perioada interbelică**, în vol. **De la modelul francez la sistemul de la Bologna**, coord. Gh. Iacob, Iași, 2007, p. 239.

⁷⁰ La Congresul Internațional de Științe Istorice de la Bruxelles, foarte apreciată a fost participarea, la Secția de Studii bizantine, a marelui istoric român Nicolae Iorga. În urma participării la această manifestare științifică, Iorga hotărâște să organizeze, un an mai târziu, la București, un congres similar, dar care să se concentreze doar pe problematica bizantinistică.

⁷¹ Arhivele Iași, **Fond Universitatea, Rectorat**, Dosar 298/1929, f. 76.

psihologie comparată la Sorbona⁷², cât și a eminentului bizantinist Charles Diehl, care a vizitat Universitatea din Iași pentru a ține o serie de conferințe, prilej cu care și-a exprimat buna imagine formată față de acest for cultural, care începe să devină din ce în ce mai cunoscut în lumea academică europeană.

Prin inițiativa mai multor savanți englezi din cadrul Institutului S-E European, și sub auspiciile Ministerului Cultelor și Artelor, Universitatea ieșeană s-a bucurat de o serie de vizite ale unor personalități de cultură ale vremii, deplasări ce aveau în vedere susținerea unor dezbateri și conferințe la instituția ieșeană. Între alții, Universitatea a fost vizitată de W.A. Craigie, profesor de anglo-saxonă la Oxford, membru al Societății Filologice din Londra, unul dintre cei mai mari filologi din Anglia, care a colaborat cu N. Iorga în organizarea cursurilor de vară, din anul 1921. De altfel, la aceleași cursuri a participat și A.R. Wright, unul dintre cei mai mari specialiști în antropologie, vicepreședinte și redactor al Societății „Folklore” din Londra, care a susținut, alături de colegul său, o conferință importantă, în domeniul antropologiei⁷³.

Conștientizând importanța parteneriatelor, a contribuției aduse la dezvoltarea colaborării intelectuale, a raporturilor culturale dintre instituțiile reprezentate, profesorii din străinătate au primit din partea Universității din Iași, drept recunoaștere a meritelor științifice, diferite distincții, între care, începând cu al doilea deceniu interbelic, și titlul de *Doctor Honoris Causa*. Acest titlu, este unul dintre reperele care subliniază și importanța relațiilor externe ale Universității, cu toate că până la al doilea război mondial, numărul acestor titluri este relativ restrâns.

De cealaltă parte, este cunoscut faptul că, munca universitarilor ieșeni a fost apreciată în centrele universitare străine, dacă ne uităm peste numeroasele titluri științifice obținute de aceștia în diverse medii academice externe. Cel mai elocvent exemplu, în acest sens, este reprezentat de marele istoric Nicolae Iorga, care a primit, ca semn al recunoștinței și prețurii internaționale, titlul de *Doctor honoris causa* din partea a doisprezece celebre universități din lume⁷⁴, în vreme ce zece Academii și opt Institute și Societăți de Înalță cultură l-au numit membru onorific.

O contribuție importantă în susținerea colaborărilor externe au avut centrele, institutele și societățile științifice. Un aport evident, în susținerea și realizarea acestor interferențe, cu tot ceea ce presupun ele, l-a avut *Institut Français de Hautes Etudes*, creat la București, în 1924, menit să întărească legăturile franco-române, cu precădere din punct de vedere cultural. Amintim, de altfel, centrul francez „Marcelin Berthelot”, centru științific, artistic și tehnic, și totodată oficiu de informații și de documentare

⁷² **Ibidem**, Dosar 193/1929, f. 213.

⁷³ **Ibidem**, Dosar 179/1921, f. 31.

⁷⁴ Printre centrele academice, din lume, care i-au decernat titlul de *Doctor honoris causa* marelui savant român Nicolae Iorga, putem enumera Universitatea din Strasbourg (1919), Universitatea din Cernăuți (1920), Universitatea din Lyon (1923), Universitatea din Geneva (1926), Universitatea din Vilnius (1929), Universitatea Oxford (1930), Universitatea din Paris (1933), Universitatea din Alger (1939) etc.

generală în domeniul învățământului superior al *Uniunii Internaționale a Asociațiilor pentru Societatea Națiunilor*, cu care are o colaborare fructuoasă, profesorii ieșeni devenind membri în diverse instituții ale Societății, sau Societatea *Alliance Française* din Paris, privind organizarea unor cursuri pentru studierea limbii și literaturii franceze, destinate special profesorilor și studenților străini.⁷⁵

Totodată, pentru susținerea activității științifice, se poate explica crearea de către statul român a unor instituții de învățământ superior, în două mari capitale europene, Roma și Paris, instituții care să adăpostească studenți români, absolvenți de facultate, în vederea specializării și pregătirii disertațiilor, care urmau a fi prezentate în țară. Întemeiate prin Legea din 1920, aceste instituții aveau câte trei secții, și anume una pentru istorie și filologie, alta pentru continuarea studiilor universitare de specialitate la acele discipline care nu se predau în România, dar și pentru cultivarea artelor.⁷⁶

Așadar, interferențele academice au permis marilor personalități ale vremii să preia elemente importante din modul de organizare și funcționare a sistemelor occidentale, elemente aplicate pe realitatea românească. Astfel, a fost modificată diviziunea muncii intelectuale, au fost introduse specializări în domenii novatoare, fiind spart monopolul materiilor clasice, inclusiv distincția de „doctor honoris causa” a fost preluată de la universitățile din Occident. Relațiile academice cu centrele europene au contribuit la îmbogățirea bibliotecilor naționale, la echiparea laboratoarelor, la îmbunătățirea calității pregătirii cadrelor didactice și a metodelor de predare, dar mai ales la modelarea conservatorismului românesc, reticent la disciplinele moderne.

La finalul analizei, se poate afirma că pentru români studiul în străinătate a presupus contactul cu Occidentul și a dus la regenerarea culturală, ceea ce a însemnat de fapt modernizare și crearea unei puternice elite intelectuale și politice. Importanța istorică a fiecărui student, dar mai ales influența ulterioară asupra întregii culturi sunt diferite în funcție de centrul universitar urmat. Este nevoie de un efort foarte mare pentru a stabili unde și-au completat pregătirea și unde au absolvit cei care reprezintă diverse domenii profesionale și științifice și să urmărești ce efecte au avut aceste studii pentru viața culturală și economică a poporului român.

În acest deceniu, activitatea didactică a fost marcată de real interes față de modelele occidentale de studiu și cercetare, pe fondul intensificării interferențelor academice cu centre de cultură consacrate. O atenție deosebită a fost acordată, în această perioadă, specializării profesorilor pentru a răspunde cerințelor diversificate ale societății române în curs de modernizare. Analizată prin prisma rezultatelor, eficiența relațiilor interuniversitare la nivel internațional era vizibilă. Interesul deosebit al conducerii Universității pentru formarea și specializare unor cadre didactice în

⁷⁵ Arhivele Iași, **Fond Universitatea, Rectorat**, Dosar 999/1922, f. 381.

⁷⁶ **Ibidem**, Dosar 249/1926, f. 4.

centre academice externe era justificat atâta vreme cât aceste mobilități urmau să le asigure competențe științifice de valoare ce trebuiau fructificate la întoarcerea în țară.

Analiza acestor statistici demonstrează, cu siguranță, orientarea către mediul academic francez și cel german, dar mai ales tarele evidente ale sistemului de învățământ superior românesc. De altfel, conservatorismul românesc, reticent la disciplinele moderne și diferențele de ofertă universitară, alături de nivelul scăzut al învățământului românesc și de lipsa echipamentelor universitare moderne, care nu puteau satisface exigențele educației europene, la începutul secolului al XX-lea, erau principalele probleme ale sistemului universitar ieșean.

Pentru a îndeplini aceste obiective, de formare și desăvârșire a specialiștilor, Universitatea a organizat și a participat la manifestări științifice, conferințe și congrese naționale și internaționale. Ca rezultat a îndeplinirii acestor priorități, activitatea didactică și științifică de la Universitatea ieșeană s-a înscris treptat în rigorile impuse de marile foruri de cultură ale Europei. Formarea studenților și profesorilor în spiritul rigorilor occidentale, dar mai ales racordarea științei la realitatea existentă în România, au trasat coordonatele activității universitare ieșene în perioada interbelică. De altfel, în contextul politicii de susținere a interferențelor academice, formarea de specialiști capătă o importanță deosebită, fapt ce se reflectă în sporirea constantă a cifrelor de școlarizare și susținere a mobilităților externe. Așadar, un bilanț care, departe de a fi considerat definitiv, reflecta o evoluție spectaculoasă a domeniului, începută la sfârșitul secolului al XIX-lea, trecută prin filtrul moderator al polemicilor cu vechea direcție și aflată apoi într-o viguroasă ascensiune ce va cunoaște o maximă aplicativitate și prestigiu în perioada interbelică.

Observăm că în contextul politicii de susținere a interferențelor academice, numărul specialiștilor și al publicațiilor a sporit considerabil și, în consecință, a fost ridicat nivelul calitativ al învățământului și cercetării științifice, de altfel, și numărul centrelor universitare s-a dublat și au grupat intelectualitatea românească, devenind centre culturale de importanță națională. O retrospectivă concisă privind activitatea didactică, științifică și culturală de la Universitatea ieșeană în anii interbelici va proba concludent că aceasta nu s-a cantonat în izolare, un argument evident în favoarea acestei aprecieri fiind „circulația” profesorilor, indiferent de zona istorică în care s-au format. De constatat este și faptul că tarele sistemului universitar românesc s-au împuținat, desigur, datorită clarității și stabilității legislației, cât și competenței care a fost, de cele mai multe ori, recunoscută și recompensată.

În concluzie, se poate afirma că pentru români perioada interbelică și studiul în străinătate a însemnat contactul cu Occidentul, finalizat printr-o efervescență culturală, ceea ce a reprezentat de fapt modernizare și crearea unei puternice elite intelectuale și politice. Privită retrospectiv, perioada interbelică din istoria Universității a fost una a evoluției și a consacării, a adaptării la modernitate, a autonomiei universitare, dar mai ales a integrării într-un mediu concurențial, la nivel european. Prestigiul european al școlii ieșene s-a consolidat, treptat, prin numeroasele colaborări ale universitarilor

ieșeni cu diverse centre din străinătate, prin schimbul de publicații cu mai toate mediile academice europene, prin participarea la manifestări științifice internaționale, dar mai ales prin recunoașterea meritelor profesorilor Universității din Iași, pentru bogata activitate, prin acordarea unor titluri științifice de către foruri universitare și academice europene. Așadar, evoluția instituției ieșene a stat sub semnul dezvoltării și al modernizării care implică creșterea numărului de departamente, cadre didactice și studenți, cât și al îmbunătățirii legăturilor externe și a performanțelor științifice. Cu siguranță, mutațiile produse în perioada interbelică în istoria Universității din Iași au fost semnificative, obiectivele instituției ieșene adaptându-se acribiei academice europene și rigorilor mediului social.